

דף לד.

עין משפט א.ב.

או"ח סימן קכו פעיף ב

ב. ש"ץ שטעה ואינו יודע לחזור למקומו יעמוד אחר תחתיו ומתחיל מתחילת הברכה שטעה בה^י אם הטעות בברכות האמצעיות, ואם הטעות בג' ראשונות חוזר לראש התפילה ובג' אחרונות חוזר לרצה^ז.
או"ח סימן נג פעיף יז

ז. טז. אם טעה הש"ץ ומעמידים אחר תחתיו אותו שמעמידין תחתיו לא יסרב.

עין משפט ג.

או"ח סימן קיט פעיף ג

ג. ה. דילג או טעה^ח בברכה אחת מהאמצעיות אינו צריך לחזור אלא לראש^ט אותה ברכה שטעה או דילג, ומשם ואילך יתפלל על הסדר.
או"ח סימן קכו פעיף ב
עין לעיל עין משפט א

ו. וְאִם יֵשׁ אֶחָד שְׂכִינִן בְּכָל חֲזֶרֶת הַש"ץ עֲדִיף שֶׁהוּא יַעֲמֹד בְּמִקוּמוֹ, וְאִם לֹא יַעֲמֹד גַּם אַחֵר אֲפִי' שֶׁלֹּא כִּיּוֹן וִיתְחִיל ג"כ מִתְחִלַת הַבְּרָכָה שֶׁטֵּעָה בָּהּ, מ"ב אוֹת ח'.
ז. מ"מ אִם כִּיּוֹן בְּבִרְכּוֹת עִם הַש"ץ אֲפִי' בִּג' רִאשׁוֹנוֹת אוֹ אַחֲרוֹנוֹת חֹזֵר לְאוֹתָהּ בְּרָכָה שֶׁטֵּעָה בָּהּ, כֵּן מִשְׁמַע מִדְּבַר רַע"א בְּמַעֲשֵׂה שְׂאִירֵעַ בְּפִזְזָא בִּיּוֹה"כ. כה"ח אוֹת י"ב.
ח. וְעִיין בְּכַה"ח אוֹת י"ג בְּכַהֵן שֶׁהָיָה ש"ץ וְנוֹדַע בְּאַמְצַע שְׁבִבִית הַסְּמוּךְ יֵשׁ מִתְּ אִם יֵשׁ חֹזֵר שִׁישׁ בּוֹ טַפַּח שֶׁהִטּוּמָאָה הִיא מִן הַתּוֹרָה צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ וּמִפְסִיק בְּאַמְצַע וְאִם הִטּוּמָאָה מִדְּרַבָּנָן א"צ לְהוֹדִיעוֹ ע"ש, וִי"א גַּם בְּטוּמָאָה דְּאוֹרֵייתָא אֵין לְהוֹדִיעַ לוֹ שֶׁלֹּא יִהְיוּ בְּרִכּוֹתָיו לְבָטְלָה וְיֵשׁ בִּזְוָה אִיסוּר לֹא דְלֹא תִשָּׂא, וְשֶׁב וְאֵל תַּעֲשֵׂה עֲדִיף.
ח. וְשִׁנִּיהֶם בְּשׁוּגָג רַק טֵעָה הֵינּוּ שֶׁלֹּא אִמְרָה בְּמִטְבַּע שֶׁתִּקְנּוּ חֲז"ל וְדִילֵג הֵינּוּ שֶׁשָּׂכַח וְלֹא אִמְרָה כָּלֵל.
ט. וְהֵינּוּ שֶׁהִתְחִיל בְּרָכָה שְׂאִחְרִיָּה אֲבָל אִם לֹא הִתְחִיל בְּבִרְכָּה שְׂאִחְרִיָּה חֹזֵר לְמָקוֹם שֶׁטֵּעָה לְבַד, כ"כ הַפְּמ"ג בִּא"א ס' קי"ד אוֹת ט', וּמ"ב ס"ק י"ד.
הַעוֹמֵד בְּאַמְצַע הַתְּפִלָּה וְנִסְתַּפֵּק הֵיכָן הוּא נִמְצָא אִם בִּג' רִאשׁוֹנוֹת אוֹ אַחֲרוֹנוֹת חֹזֵר לְרִאשׁוֹ, וְאִם בְּאַמְצַעֵי חֹזֵר לְאוֹתָהּ בְּרָכָה שִׁישׁ לוֹ סֶפֶק מִמֶּנָּה אִם אִמְרָה, וְאִם לֹא יָדַע בְּבִירוֹר עַל שׁוֹם בְּרָכָה מֵאַמְצַעֵי שֶׁכָּבַר אִמְרָה, חֹזֵר לְאוֹתָהּ חֹנֵן. כה"ח אוֹת כ'.

עין משפט ד.

או"ח סימן קכח סעיף יט

יט. אין הש"ץ רשאי לענות אמן אחר ברכת הכהנים.^י

עין משפט ה.

או"ח סימן קכח סעיף כ

כ. כא. אפי' אין שם כהן אחר אלא הש"ץ לא ישא כפיו אלא א"כ מובטח לו שיחזור לתפלתו.

וכיצד יעשה אם מובטח לו שיחזור לתפלתו יעקור רגליו מעט בעבודה^כ ויאמר עד ולך נאה להודות, ויעלה לדוכן^ל ויברך ברכת כהנים, ויקרא לו אחר וחוזר^מ לשים שלום, ואם המקריא כיון לתפלת הש"ץ מתחלה ועד סוף עדיף שיסיים המקריא שים שלום.^נ

עין משפט ו.

או"ח סימן נג סעיף טז

טו. הש"ץ הקבוע יורד לפני התיבה ולא ימתין שיאמרו לו^ס.

ומי שאינו קבוע צריך לסרב מעט קודם שירד ולא יותר מדאי, אלא פעם ראשונה מסרב ובפעם שניה מכין עצמו כמו שרוצה לעמוד ובפעם השלישית יעמוד.

ואם האומר לו לרדת אדם גדול אינו מסרב לו כלל^ע.

י. ושמא תתבלבל דעתו, והוא ממשנה ברכות ל"ד ע"א ורש"י שם. וגם לא אחר ברכת אשר קדשנו וכו', כה"ח אות קי"ב, וכך פסק בבן איש חי פ' תצוה אות ט"ו.

כ. ויסמוך על הנטילה שנטל בבוקר קודם התפלה, שם אות קי"ט.

ל. והרדב"ז בתשובה בח"א סי' רל"ז כתב דיעמוד במקומו ולא יעלה לתיבה שזה יכול להטריף דעתו, וכן כתב בבן איש חי פ' תצוה אות י"ח, כה"ח אות ק"כ.

מ. היינו שחזור למקומו כדי שלא תהיה התפלה מופסקת בב' מקומות, שם אות קכ"ד.

נ. וע"פ דברי האר"י ז"ל גם אם כיון יסיים הש"ץ עצמו הכהן ולא אחר, שם אות קכ"ה.

ס. ויש אומרים דמשום כבוד הצבור ימתין גם הקבוע מעט, אך אין לנו אלא פסק מר"ן השו"ע, כה"ח אות ס"ח.

ו. ש"ץ שלא רצה להיות יותר ש"ץ ומינו אחר תחתיו, כשרוצה הראשון לחזור א"צ רשות הקהל אך צריך רשות הש"ץ השני, כה"ח אות ס"ט.

ע. דאין מסרבין לגדול כמ"ש בפסחים פ"ו ע"ב. מ"מ אם זה דבר שררה יסרב גם לאדם גדול, כ"כ התוס' שם, מ"א ס"ק י"ז.

עין משפט ז.

אור"ח סימן קכו סעיף ב

עיין לעיל עין משפט א

עין משפט ז.

אור"ח סימן קיב סעיף א

א. אל ישאל אדם צרכיו בג' ראשונות ולא בג' אחרונות פ' ודוקא צרכי יחיד אבל צרכי רבים מותר ז'.

עין משפט ט.

אור"ח סימן קכג סעיף א

א. אחר שסיים תפילתו, כורע ופוסע ג' פסיעות לאחריו ק' בכריעה אחת, ואחר שפסע ר' ג' פסיעות בעודו כורע קודם שיזקוף ש' כשיאמר עושה שלום במרומי הופך פניו לצד שמאלו שהוא ימין השכינה, וכשיאמר הוא יעשה שלום עלינו הופך פניו לצד ימינו, ואח"כ ישתחוה לפניו כעבד הנפטר מרבו.

הגה:

ונהגו לומר אח"כ יה"ר שיבנה ת' בית המקדש במהרה בימינו וכו'... כי התפלה במקום העבודה, ולכן מבקשים על המקדש שנוכל לעשות עבודה ממש.

וה"ה אפי' בדבר שאין בו שררה אלא הוא חושש שמא אינו יוצא ידי חובה ויבא לידי חטא בזה אין עצה ואין תבונה נגד ה' ויכול לסרב כמ"ש בערוכין דף ס"ג ע"א. פ. דבג' ראשונות דומה לעבד שמסדר שבח לפני רבו, אמצעיות דומה לעבד שמבקש פרס מרבו, וג' אחרונות דומה לעבד שקבל פרס מרבו שמשבח ונפטר והולך, גמ' ברכות ל"ד ע"א.

צ. וזה שבח וכבוד לרב שרבים צריכים לו, טור.

ק. ואם לא עשה כן ראוי לו שלא התפלל, מגמ' יומא נ"ג ע"ב, ב"י.

וטעם ג' פסיעות כנגד ג' מילין שנתרחקו ישראל במעמד הר סיני בשעת מתן תורה. ועוד כנגד ג' מסכים שנכנס בהם מרע"ה חשך, ענן וערפל. ועוד כדי שיצא ממקום קדושה או כנגד העולמות בי"ע שמתרחקים עכשיו מעולם האצילות, ועיין עוד טעמים בכה"ח אות ב'.

ובכריעה זו צריך עד שיתפקקו כל חוליות השדרה.

ר. ורק אחרי שפסע אומר עושה שלום ולא כאותם שבעודם פוסעים אומרים עושה שלום, כה"ח אות ד'.

ש. וכן בעושה שלום של הקדיש, מ"ב אות א', וכה"ח אות ה'.

ת. צ"ל שתבנה ולא שיבנה, כה"ח אות ט'.

עין משפט י.

או"ח סימן קיג סעיף א

א. באבות שוחין תחלה וסוף^א וכן בהודאה תחלה וסוף, ואם בא לשחות בכל ברכה בתחלתה או בסופה מלמדין אותו שלא ישחה, אבל באמצע כל ברכה יכול לשחות.^ב

דף לד:

עין משפט ג.

או"ח סימן קלא סעיף א

א. אין לדבר^א בין תפלה לנפילת אפים, כשנופל על פניו נהגו להטות

א. עיין בכה"ח אות ב' הכוונה בקיצור דבכריעה ראשונה יכוין שיו"ד דהוי' ב"ה זוקף לאל"ף דאדנות, ובכרוך השני יכוין שה"ה הראשונה דהוי' זוקף לדל"ת דאדנות, ובמודים יכוין שוא"ו דהוי' זוקף לנו"ן דאדנות, ובסוף יכוין שה"ה האחרונה דהוי' זוקף ליו"ד דאדנות. ועוד יכוין בכריעה ראשונה שיו"ד מאיר לאל"ף דאדנות, כדי לזקוף אותו בזקיפה ואז יכוין בזקיפה שאל"ף דאדנות עולה לגבי היו"ד דהוי' וכן על זה הדרך בשאר. קודם שיתחיל שמונה עשרה אחר שאמר ה' שפתי תפתח ינשק התפילין של ראש. שם אות ג'.

הכריעות הם כדי שיזכור לפני מי הוא עומד וכי סופו להיות עפר, וכדי למשוך ברכה מלמעלה למטה, כה"ח אות ד'.

ב. אך יש חולקים ולכן יזהר שלא לשחות אפי' באמצע הברכה כ"א בעת הצורך כגון שהש"ץ הגיע למודים והוא באמצע ברכה. שצריך לשחות שלא יהא נראה ככופר. שם אות ח'.

ג. דכולה כעין תפלה אריכתא, ב"י וכ"כ הלבוש, ואין להפסיק בניהם רק באמירת וידוי. מ"מ אם שמע קדיש או קדושה באמצע אמירת נפילת אפים מפסיק דדינה כק"ש, כה"ח אות ב'.

ואם קרה שדיבר אינו מרוצה ואפי' שיחה בעלמא אסור.

ובשעת הוידוי יכה ביד ימינו כשהאגודל כפוף בתוך אצבעותיו ויכוין להוריד החסדים למטה, וע"כ ה' אצבעותיו רומזים לה' חסדים.

אע"פ שאדם יודע שלא חטא מאותם דברים שמזכיר בוידוי אומרם מצד ערבות כל ישראל וע"ז קבעו בלשון רבים, או מטעם אחר שחטא בגילגולים אחרים וע"כ אנו אומרים אנו ואבותינו היינו שגלגול העבר נקרא אב. ועוד דישנם עבירות כמו כעס שזה כע"ז וכדומה, כה"ח אות ו'.

צריך להתודות מעומד וכ"כ בשער הכוונות דרוש ה' מדרושי הלילה דף כ"ה ע"א. והמ"א בס"ק ד' כתב דלא יסמוך על דבר שאם ינטל יפול. זקן וחלש יכול להתודות ע"י סמיכה.

וצריך לשחות בוידוי כמו במודים, מהשל"ה. והביאו המ"א בסי' תר"ז ס"ק ד'.

ויש לקום וי"א שגם יתודה כשהש"ץ מתודה גם אם הוא כבר התודה, ובפרט ביום הכיפורים שיש מצוה להתודות, יש חיוב לעשות כן.

במו"ש לא יאמר וידוי עד שיעבור חצות לילה. ברכי יוסף סי' תקפ"א אות ב'.

על צד שמאל.

הגה: וי"א להטות על צד ימין, והעיקר בשחרית שיש לו תפילין בשמאל יטה על צד ימין משום כבוד התפילין וכשאיין לו תפילין יטה על שמאלו.

הגה: אח"כ אומרים חצי קדיש, אשרי ולמנצח ואפי' בימים שאין אומרים בהם תחנון אומרים למנצח ^ד חוץ מר"ח וחנוכה ופורים וערב פסח וערב יוה"כ ותשעה באב.

אר"ח סימן קא פעיף א

עין משפט ד.

א. צריך לכוין בכל הברכות ^ה ואם אינו יכול לכוין בכולם לפחות יכוין

וְכַשְׁמַתוּדָה יֹאמֶר הוּדְיוּ בִּנְחַת וּבְשִׁלוּה וּבְלִב נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּה, אֲבָל לֹא יֹאמֶר אוֹתוֹ בְּמִרוּצָה וּבְלֹא הִבְנָה דְּבֹא לְתַקֵּן וְנִמְצָא מְקַלְקֵל, כֹּה"ח אוֹת י"ז.
כְּשֹׁאוֹמֵר י"ג מִידוֹת יֵשׁ לְכַרְוֶע, וּמ"מ רַק יִשּׁוּחַ מַעֵט, שֶׁם אוֹת י"ט.
וְיֵשׁ לְהַפְסִיק בֵּין ה' - ה'. וְאֶסוּר לְהַזְכִּיר י"ג מִידוֹת בְּלֹא כוּוֹנָה.
וְעֵיין בְּכֹה"ח אוֹת כ"א מִנֵּין הִי"ג מִדוֹת וְטַעַם מְנַיִנָם כֵּךְ.
וְכַשֵּׁם הַצְּבוֹר בְּצַעַר כְּשִׁישׁ מִלֵּה בְּאוֹתָם יָמִים יֹאמְרוּ י"ג מִידוֹת בֵּין מִלֵּה לְפִרְיעָה בְּכוּוֹנָה וְיִרְאוּ נִפְלְאוֹת בַּע"ה, כֹּה"ח אוֹת כ"ב מַחֲס"ל. הִיחִיד אוֹמֵר הִי"ג מִדוֹת רַק עִם טַעְמִים כְּמוֹ קוֹרָא בְּתוֹרָה.

וְכִיּוֹן שֶׁאִדָּם הִתְחִיל עִם הַצִּיבוֹר הִי"ג מִדוֹת אֵף שֶׁהֵם סִימּוֹ לְאוֹמְרָם מִהֵר הָרִי הוּא כְּאוֹמְרָם עִם הַצְּבוֹר גַּם אִם מֵאֲרִיךְ בְּאִמְרֵתָם אַחֲרֵיהֶם, כֹּה"ח אוֹת כ"ד.
וְאֵין לֹמֵר י"ג מִידוֹת בְּלִילָה חוּץ מִלֵּיל יוֹה"כ שְׁמוֹתָ, כֹּה"ח אוֹת כ"ו. וְע"כ אוֹתָם שְׁמִתְפַּלְלִים מִנְחָה מֵאוֹחֵר אִם גָּמְרוּ חֲזָרָת הַש"ן וְהִיתָה שְׁקִיעָה יֹאמְרוּ רַק וִידוּי אֲבָל לֹא י"ג מִדוֹת. וְעֵיין בְּכֵן אִישׁ חִי פ' תְּשֵׁא אוֹת ח', וּבְכֹה"ח אוֹת כ"ז. וְעֵיין בְּכֹה"ח אוֹת ל"א מְדַבְּרֵי הַזֹּהָר וּבְכוּוֹנַת נִפְלִית אִפִּים. וְשֶׁם בְּאוֹת ל"ג מַעֲלוֹת רַבּוֹת בְּאִמְרֵת נִפְלִית אִפִּים, א'.
נַעֲשֶׂה בְּרִיהַ חֲדָשָׁה, ב'. נוֹתָנִים לוֹ עֹז וְתַעֲצוּמוֹת לְלַחֹם עִם הַיָּצֵר הָרַע, ג'. מְקַבֵּל תּוֹסֶפֶת הַשֶּׁכֶל בְּתוֹרָה וּסְדוּתִיהָ, ד'. תּוֹסֶפֶת דְּבִיקוֹת בְּקוּוֹנוֹ, ה'. זוֹכֶה לְמַסִּילָה שְׁנֹאמֵר מַסִּילוֹת בְּלִבָּם, ו'. גּוֹרֵם הַשְׁפָּעָה לְשִׁכְיָנָה, ז'. אֵין חֲטָא בֹא עַל יָדוֹ, וְאִם יִזְדַּמֵּן לוֹ יִתְיַסֵּר בְּאִקְרָא עַד שִׁתְּמַרֵּק עוּוֹנוֹ, ח'. בְּמִיתָתוֹ אוֹמְרִים לוֹ שְׁלוֹם בְּלֹא עֵיכוּב, וְשֹׁאֵר אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא כִּיווְנוּ בְּזֶה מִתְּעַכְּבִים עַד שִׁבְעָה יָמִים, ע"ש.
וְכַשֵּׁם הַפְּסוֹק רַחוּם וְחַנוּן חֲטָאנוּ לְפָנֶיךָ הָאוֹמְרִים אוֹתוֹ לְפָנֶיךָ לְדוֹד יֵשׁ לְאוֹמְרוֹ מַעֲמוּד כְּמוֹ וִידוּי אֵךְ ע"פ דְּבָרֵי הָאֲר"י ז"ל לֹא נִזְכָּר לְאוֹמְרוֹ וּבִבֵּית אֵל אֵין נוֹהֲגִים לְאוֹמְרוֹ, שֶׁם אוֹת ל"ד.

ד. והפר"ח כתב דאין אומרים אותו בימים שאין אומרים תחנון וכן לא אומרים תפלה לדוד וכן מנהג בני ספרד, כה"ח אוֹת ל"ז.

ה. ברכות ל"ד. כתב הטור בשם הרא"ה שירגיל אדם עצמו לכוין לפחות בחתימה של כל ברכה, וכתב הב"ח הטעם שבחתימה היא שבחיו של הקב"ה לא כן באמצע הברכה הם שאלותיו. ועוד שבסיום הברכה ישנו הזכרת השם ומי שאינו מכוין בו הוא נענש, כה"ח אוֹת א'.

באבות, ואם לא כיון באבות^י אפי' שכיון בכל השאר חוזר ומתפלל.

הגה: והיום אין חוזרין בשביל חסרון הכוונה^ז שאף בחזרתו קרוב הוא שלא יכוין.

עין משפט ט.

או"ח סימן צ סעיף ד

ה. ה. צריך לפתוח פתחים או חלונות^ח כנגד ירושלים להתפלל כנגדן, וטוב שיהיו בבהכנ"ס י"ב ט חלונות.

עין משפט י.

או"ח סימן צ סעיף ה

ה. ו. לא יתפלל אדם במקום פרוץ^י כמו בשדה משום שבמקום צניעות

ו. לפי שיש בה גדולת השם וזכות ראשונים וגאולת האחרונים. כ"כ האבודרהם. והכלבו כתב לפי שיש בה מ"ב תיבות כנגד שם מ"ב, ועוד שרוב הכוונות ע"פ סודן של דברים הם בברכת אבות, שם אות ב'.

ו. גם יזהר לכיון במודים שע"ז ניצול שלא יהיה שדרו נחש.

ז. וכ"כ הברכי יוסף באות ב', אך דעת מר"ן נראה דחוזר גם היום אבל לא נהגו כדבריו. אבל בק"ש כיון שדי בכוונה בפסוק ראשון חוזרין אם לא כיון וכמ"ש בס"ג סעיף ד' וסי' נ"א סעיף ד', מ"א ס"ק א'.

ח. רמב"ם פ"ה מהלכות תפלה הלכה ו'.

וכתב רש"י דהחלונות גורמין שיכוון לבו שיסתכל בשמים ולבו נכנע, ולפ"ז צריך שיהיו פתחים לאותו רוח שמתפלל, כ"כ הטור והביאו הב"י. ותלמידי רבינו יונה כתבו דאפשר הטעם משום שע"י ראיית האור תתיישב דעתו יותר ויכול לכיון כראוי, בב"י. אך ע"פ הזוהר טעמו ע"פ הסוד ונפ"מ דאפילו סומא לפי הזוהר צריך להתפלל במקום שיש חלונות. וגם לדעת הזוהר משמע דבעינן חלונות כנגד ירושלים. כה"ח אות כ'.

ט. וא"צ שכולם יהיו כנגד ירושלים והם כנגד י"ב צירופי הוי', וטוב שבכל צד יהיו ג' חלונות, כה"ח אות כ"ב.

י. ובזוהר פ' ויקהל משמע דלא יעמוד כנגד חלון פתוח ויתפלל אלא יעמוד קצת רחוק מן החלון, או שהוא אטום בזכוכית, ועדיף לעשות חלונות גבוהים יותר מקומת אדם. כ"כ בח"ס או"ח סי' כ"ז, כה"ח אות כ"ה.

י. והקשו התוס' הגם שביצחק נאמר ויצא לשוח בשדה, ותירצו הר המוריה שם היה, ועוד תירצו דוקא במקום שיש עוברים ושבים אבל בבקעה שאין עוברים ושבים אינו נקרא חצוף דחלה עליו אימת מלך, וע"כ אם אין לו מקום אחר יתפלל במקום שאין עוברים ושבים כדברי התוס', כה"ח אות כ"ו.

י. ומה שכתבו התוס' בתירוץ א' דביצחק הר המוריה שם היה ביאר המט"י שהוא מקום המקדש והוא מקום כפרה שנברא ממנו אדם הראשון, ושם עקד אברהם אבינו את יצחק ולא זזה השכינה משם לעולם ועד עולם, וא"כ אימת השכינה על המתפלל שם ולבו נשבר וא"כ היינו טעמא היום בכותל המערבי גם בחלקו החיצוני שהוא פרוץ.

חלה עליו אימת המלך מלכו של עולם ולבו נשבר.

עין משפט כ.

או"ח סימן תרז פ"ב

ב. א"צ לפרט החטא^כ, ואם רצה לפרט הרשות בידו, ואם מתודה בלחש^ל נכון שיפרט החטא.

הגה: אבל המתפלל בקול רם או ש"ץ שחוזר בתפלה אין להם לפרט החטא.

הגה: מה שאומרים על חטא לפי סדר אל"ף בי"ת^מ לא נקרא פירוט החטא, שהכל אומרים בשוה ואינו אלא נוסח התפלה.

ופשוט שעוברי דרכים מתפללים בשדה, מ"א ס"ק ו', רק שלא יפריעו להם העוברים ושבים והמקום יהיה נקי. ואם במקום נעשה לו נס וניצל גם אם המקום פרוץ מותר להתפלל שם, כה"ח אות כ"ח.

ובין אילנות י"א דלא הוי כמקום פרוץ, כה"ח אות כ"ט. ואם המקום מוקף מחיצות אף שאינו מקורה מותר להתפלל שם, ועיין בכה"ח אות ל"ב מש"כ בשם האר"י ז"ל שצריך אדם ליזהר שלא יהיה עצוב בשעת התפלה מלבד בשעת הוידוי, אלא יהיה בשמחה ובאימה וביראה ועי"ז ישיג השגות ע"ש.

כ. שנאמר "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה", וי"א דצריך לפרט החטא, רמב"ם וסמ"ג, והביא דבריהם הב"ח. וכשאומר חטאתי יצא ידי חובת וידוי. מ"ב אות ה'.

ל. אבל הש"ץ המתודה בעד הרבים צריך להשמיע לרבים, וכשהוא מנמין קולו בשעת הוידוי גוערין בו. כ"כ הרמ"ע מפאנו סי' ק"ב. מ"א ס"ק ג'. וכשהוא מתודה יכה באגרוף על החזה. ומכתבי האר"י ז"ל שיכה על הלב.

מ. ומה שתיקנו על סדר אל"ף בי"ת לפי שהוידוי מכוון שעברו על התורה שניתנה באל"ף בי"ת. וכן צריך להתודות כנגד אותיות מנצפ"ך, כדי לתקן גם מה שפגם בהם. כה"ח אות ח"י.